یادداشت

تاثیر فقدان هاشمی

آیت‌ا... محسن غرویان
استاد حوزه و دانشگاه

رحلت آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی سوگ بزرگی بود که هنوز از یادها نرفته است، اما اندیشه ایشان همچنان جاری و ساری است. لذا یکی از مهم‌ترین نکات و مسائلی که نباید از نظر دور داشت شاکله فکری آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی است.

تفکر ایشان این بود که اسلام را باید با شرایط روز هماهنگ کنیم یعنی برداشت‌های فقهی ما از قرآن از کتاب و سنت از منابع دینی باید به نحوی باشد که پاسخگوی شرایط امروز جامعه جهانی باشد. نگاه آیت‌ا... هاشمی به معارف دینی اینگونه بود و برخلاف برخی که نتوانسته‌اند همگام با تحولات اجتماعی رو به جلو حرکت کنند و دیدگاهی که از اسلام ارائه می‌دهند، نه تنها طراوت و تازگی ندارد بلکه گویی فرو رفته در اعصار و قرون است. این افراد آنچه از اسلام ارائه می‌کنند، ارتجاعی، کهنه و واپس‌گراست. آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی این چنین نبودند و در نگاهی که به مسائل امروز و آینده بشر، جهان و جامعه اسلامی داشتند، کاملا به تغییرات و تحولات کشور، منطقه و جهان توجه داشتند. نکته دیگر اینکه آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی معتقد بودند که مسلمین باید از نظر اقتصادی، از نظر زندگی از نظر رفاه اجتماعی و زندگی شهرنشینی مدرن و در رفاه باشند، در آسایش باشند و مومنین اهل ایمان نباید دائما در رنج و سختی و مشقت و فشار زندگی کنند.

بلکه طبیعت برای انسان‌های مومن باید مسخر باشد و از نظر اقتصادی باید منابع خدادادی در خدمت مردم باشد و لذا ایشان باور داشتند که کشور اسلامی باید از نظر صنعت تکنولوژی کشاورزی در ردیف کشورهای قدرتمند جهانی باشد و زندگی هزینه بالایی نخواهد و سیاست ایشان این بود که برای جامعه کارگشایی کنند. دیگر اینکه ایشان بسیار معتقد به رای مردم بودند و افکار عمومی را بسیار محترم می‌شمردند و برای رای مردم و افکار عمومی و رای اکثریت جامعه در مسائل حکمرانی واقعا نقش شرعی قائل بودند. آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی بسیار خودشان را در معرض آراء مردم قرار می‌دادند و در طول دوران حیات سیاسی خودشان بیش از همه در انتخابات‌های مختلف برای ریاست جمهوری برای مجلس برای خبرگان کاندیدا می‌شدند و می‌گفتند من خودم را در معرض انتخاب مردم قرار می‌دهم چون معتقدم که اگر مردم انتخاب کردند وظیفه و تکلیف بر من مسجل می‌شود و من وظیفه دارم که خادم مردم باشم و بدون رضایت مردم ایشان مشروعیتی برای خودشان و برای حکمرانی قائل نبودند و در مساله حکمرانی و ولایت فقیه هم دیدگاه خاصی داشتند. نکته دیگر این بود که ایشان احترام ویژه‌ای برای جوانان قائل بودند. یعنی نسل تحصیلکرده و دانشگاهیان و جوانان را آینده این کشور می‌دیدند و سعی می‌کردندکه در بین جوانان باشند، کار آنها را ببینند، خواسته‌های آنها را بشنوند و معتقد بودند که این کشور در آینده در دست همین جوانان تحصیلکرده خواهد بود و بنابراین به سوالات آنها احترام می‌گذاشتند. با این خصوصیات بنده معتقدم که ایشان اگر در شرایط حاضر بودند ما بسیاری از این بحران‌های فعلی را نداشتیم و نکته دیگری که می‌توان در خصوص آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی بیان کرد اینکه ایشان اهل گفت‌وگو و اهل مذاکره بودند و معتقد بودند که به هر حال با گفت‌وگوهای سیاسی می‌توان خیلی از توطئه‌ها را خنثی کرد و جلوی خیلی از بحران‌ها را گرفت. از این جهت در شرایط حاضر واقعا اگر ایشان حضور داشتند با آن دیدگاه‌ها و تفکراتی که ایشان بود از طریق مذاکره و گفت‌وگو خیلی از این موانع امروزین مثل FATF و تحریم یا مسائل داخلی را از سر راه انقلاب برمی‌داشتند. ایشان معتقد بودند که ما باید در سیاست و دیپلماسی مسیری را برویم که بر اساس آن بتوانیم موانع را برای پیشرفت کشور از سر راه برداریم.

یادداشت

مردان تاریخ همواره زنده‌اند

علی محمد نمازی
فعال سیاسی

بدخواهان باید بدانند هاشمی زنده است چون نهضت زنده است. (صحیفه امام، جلد ۷، ص ۴۹۵). این جمله که «مردان تاریخ همواره زنده‌اند» و این جمله که «بدخواهان باید بدانند هاشمی زنده است چون نهضت زنده است»، سخنی کاملا دقیق است. چهره‌ها و شخصیت‌های موثری که کارهای ماندگاری در تاریخ انجام دمی‌هند و اثر خود را در تاریخ می‌گذارند، تا زمانی که اثر باقی است، صاحب اثر نیز در تاریخ و در ذهن نسل‌ها حضور خواهد داشت. آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی یکی از مصادیق است که هم نقش قابل توجهی در پیروزی نهضت امام خمینی داشت و هم در ۱۱ سال اول انقلاب که اوج دوران سختی‌ها بود، در حالی که جنگ ۸ ساله هم در همین دوران اتفاق افتاد، آیت‌ا... هاشمی در مسئولیت رئیس مجلس و فرماندهی جنگ، نقش بسزایی در ادامه نهضت و تثبیت انقلاب داشتند. از این نظر ایشان به عنوان یکی از موسسین نظام جمهوری اسلامی، نقش بی‌بدیلی در معماری ساختار سیاسی کشور دارند. در بین روحانیون کشور، انقلابیون و آنهایی که خواهان بهبودی در وضع زندگی مردم و به ناچار درگیر مبارزه شدند با صاحبان قدرت و تحمل تبعید، بازداشت، شکنجه و زندان بوده است. در بین آن اقلیت وجود آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی که به علوم روز و نقش تکنولوژی آشنا و در امور سیاسی، اجتماعی و اقتصادی فعال به ناچار در حد نادر بوده‌اند.

محسن هاشمی در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

آیت‌ا... هاشمی بالانس کننده سیاست‌های کشور بود

آرمان ملی- حمید شجاعی: انگار همین دیروز بود که در ساعات پایانی بستن صفحات روزنامه خبری نه ایران، بلکه جهان را تکان داد. «آیت‌ا... علی‌اکبر هاشمی رفسنجانی به ملکوت اعلی پیوست.» هاشمی استوانه نظام بود و همواره در همه مدارج فعالیتی و مدیریتی خود تلاش کرد تا رویکرد اعتدالی، توسعه‌گرایانه و آزاداندیشانه خود را حفظ کند. از ریاست شورای انقلاب، فرماندهی جنگ، ریاست مجلس، ریاست جمهوری و مجمع تشخیص مصلحت نظام، آیت‌ا... همواره تلاش می‌کرد که برای ایران کار کند و نظام را اعتلا ببخشد، اما در برهه‌هایی دلواپسان و تندروها با اهانت، اتهام و بداخلاقی‌ها حملات تندی به هاشمی روانه داشتند. پاسخ آیت‌ا... فقط در یک لبخند و یک بیت شعر خلاصه می‌شد؛ «هرکس بد ما به خلق گوید؛ ما چهره ز غم نمی‌خراشیم/ ما خوبی او به خلق گوییم؛ تا هر دو دروغ گفته باشیم.» در هشتمین سالگرد درگذشت آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی «آرمان ملی» با محسن هاشمی فرزند آیت‌ا... هاشمی در خصوص سیر تاثیرگذاری‌های آیت‌ا...، ماجرای درگذشت و فقدان ایشان به گفت‌وگو پرداخته است که می‌خوانید.

در طول انقلاب چهره‌های کمی را شاهد هستیم که در مقاطع مختلف بتوانند همچون مرحوم آیت‌ا... هاشمی تاثیرگذاری خاصی داشته باشند، اساسا سیر تاثیرگذاری‌های آیت‌ا... را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

آیت‌ا... هاشمی در مسیر مبارزاتی به فکر بعد از مبارزات هم بودند و از معدود علما یا طلابی بودند که در همان جوانی ابتدا به ترجمه کتاب فلسطین پرداختند و کتاب فلسطین یا کارنامه سیاه استعمار را ترجمه کردند که مورد پسند جامعه واقع شد. ایشان به این فکر بودند که حتی اگر رژیم شاه نباشد مدیریت جامعه در اختیار دوستان و همفکران و کسانی که دل در گرو توسعه ایران دارند بیفتد چگونه باید عمل شود. همین نشان می‌دهد که نگاه ایشان نسبت به بقیه کسانی که آن موقع در مبارزه بودند چگونه در گرو حل مشکلات ایران بوده و از این جهت می‌شود گفت با بقیه مبارزان فرق داشتند. ایشان فکر می‌کردند ابتدا اگر با استکبار و استعمار مبارزه شود می‌توان کشوری آرام داشت و برای مردم کار کرد. می‌توانیم کشوری مستقل داشته باشیم که برای جهانیان نمونه باشد و بدین صورت تفکر شیعه و تفکر ایرانی را به دنیا ارائه دهد. بعد از پیروزی انقلاب آقای هاشمی در مناصب مختلف قرار گرفتند. از ابتدا در شورای انقلاب بودند بعد حتی مدتی بعد سرپرست وزارت کشور شدند و بعد در انتخابات مجلس از تهران شرکت کردند و بعد رئیس مجلس شدند حدود ۹ سال رئیس مجلس بودند در زمان جنگ تحمیلی عراق بر ایران تا مرز فرماندهی جنگ و جانشین فرمانده کل قوا پیش رفتند و در اوج جنگ دانشگاه آزاد اسلامی را ایجاد کردند و تا آخر عمر پای آن ایستادند. به صورتی که تعداد دانشجویان به مرز ۲ میلیون دانشجو هم در دانشگاه آزاد رسید. موضوع مهم دیگری که می‌بینید که نشان می‌دهد ایشان دل در گرو توسعه ایران داشتند بحث ساخت مترو تهران است. چنانکه با سخنرانی‌های متعدد در نماز جمعه می‌گویند نه تنها تهران بلکه کلان شهرها هم احتیاج به مترو دارد. حرکت بسیار مهم دیگر آیت‌ا... هاشمی که در پایان جنگ انجام می‌دهند پیگیری ختم جنگ است که از یک فرمانده جنگ به فرمانده صلح تبدیل می‌شوند و از این به بعد هر دو لقب برای ایشان استفاده می‌شود. خوشبختانه در طول ۸ سالی که ایشان دو دوره رئیس جمهور بودند به رغم همه ناملایماتی که وجود داشت آیت‌ا... هاشمی سازندگی و تولید را رها نکردند.

دوران ریاست جمهوری بعد از ریاست جمهوری آیت‌ا... هاشمی با تحولات مختلفی مواجهیم که ایشان در تمامی این تحولات نقش فراجناحی و اعتدالی دارند، این نوع مواجهه آیت‌ا... با تحولات مختلف را چگونه تبیین می‌کنید؟

آقای هاشمی با حمایت از مردمسالاری دینی در کشور باعث شد دولت اصلاحات روی کار بیاید یعنی بعد از خودشان دولت اصلاحات آمد و مسیر سازندگی و توسعه با فرض توسعه سیاسی هم ادامه پیدا کرد. همین موضوع البته باعث شد اختلافاتی بین راست و چپ در آن موقع شکل بگیرد و بعضی از فعالیت‌ها کند شود و متاسفانه بعد از اتمام دولت اصلاحات با بعضی از افراط‌کاری‌ها و تندروی‌هایی که اتفاق افتاد کشور وارد مشکلات خاصی شد که الان بعضی از آنها را به راحتی می‌توان دید. یعنی از بعد از سال ۸۴ که انتخابات داشتیم کم‌کم تندروی و افراطگری در کشور قوی شد که اولین نتیجه آن قطعنامه شورای امنیت برای تحریم ایران بود و ما از آن تاریخ کم‌کم قطعنامه‌های دیگری را دریافت کردیم و تحریم ایران شکل گرفت و مشکلات اقتصادی روزبه‌روز زیاد شد و بعد هم سیاست‌های افراطی خاص دنبال شد که باعث کند شدن و رکورد در مسیر توسعه کشور گردید. البته ایشان در همان لحظه این مسئله را حس می‌کردند و به عنوان بالانس کننده سیاست‌های کشور گهگاه خودشان را کنار راست یا چپ قرار می‌دادند که کشور به سمت اعتدال پیش برود. ایشان موضوعی را مطرح کردند و گفتند که ما در زمان مبارزه فکر می‌کردیم با مبارزه با استکبار و استعمار مشکلات کشور را حل می‌کنیم و به سمت شکوفایی می‌رویم ولی بعد از انقلاب و بعد از این اتفاقاتی که افتاد احساس کردیم که مبارزه سومی هم هست که از آن دو مبارزه سخت‌تر است و آن مبارزه با افراط است. اگر افراط‌گرایان بر کشور حاکم شوند نمی‌گذارند مردم آسایش داشته باشند. مردم در تنش قرار می‌گیرند و توسعه کشور دچار مشکل می‌شود. لذا اگر مسائل افراطی‌گری درست نشود و به سمت تعادل و اعتدال که نظر ایشان بود نرویم همین اتفاق می‌افتد و ادامه پیدا می‌کند. در نتیجه ناترازی‌ها روزبه‌روز افزایش پیدا می‌کند و باعث صدمه به مردم خواهد شد. با توجه به اینکه آیت‌ا... هاشمی این مساله را می‌دانست سعی کرد که در سیاست خارجی، مشکلات را از نظر روابط با بعضی ابرقدرت‌ها که می‌توانستند برای ایران مشکل ایجاد کنند، حل کند که در این مسیر موفقیت چندانی پیدا نکرد. اما برای اینکه بتواند عمل کند و دوباره در مسیر حل مشکلات کشور قدم بردارد، خود را در انتخابات سال ۹۲ نامزد کرد ولی متاسفانه رد صلاحیت شد. همان موقع وزیر اطلاعات که آقای مصلحی بود، صحبت کرد و باعث عدم احراز صلاحیت یا رد صلاحیت ایشان در انتخابات شد و اجازه ندادند که ایشان بتواند مجدداً یک بار دیگر مشکلات کشور را حل کرده، کشور را به مسیر اصلی که همان مسیر اعتدال بود، برگرداند. جالب توجه بود که بعد از این اتفاق اثرگذاری جالبی را طرح‌ریزی کرد. آیت‌ا... هاشمی با نظام قهر نکرد و اعتراض به رد صلاحیت خود را مطرح نکرد. بعد از آن از آقای روحانی حمایت کرد. فکر می‌کرد آقای روحانی می‌توانند این مسیر را دنبال کنند. از این رو سیاسیون کشور را در جناح اصلاحات و اعتدال به حمایت از آقای روحانی دعوت کرد و نتیجه آن رئیس جمهور شدن آقای روحانی بود.

مرحوم هاشمی همواره به بحث مردم و مشارکت بالا در انتخابات که تقویت جمهوریت نظام بود تاکید داشت، اما پس از رحلت ایشان این روند کمرنگ شد. چه عللی باعث این مساله شد؟

متاسفانه بعد از رحلت ایشان در سال ۹۵ ما شاهد بودیم که ضعفی در مدیریت کشور پدیدار شد و شاهد نتایج مثبت نبودیم. به صورتی که انتخابات با مشارکت پایین انجام شد و از آن به بعد از سال‌های مثلاً ۹۸ به بعد دو سه تا انتخابات مجلس و ریاست جمهوری با مشارکت پایین‌تر از انتظار انجام شد. در صورتی که انتخابات شورای شهر سال ۹۶ با مشارکت ۷۰ تا ۷۵ درصدی شکل گرفت، یا قبل از آن انتخابات مجلس دو سال قبل، سال ۹۴ آرای بسیار بالایی به نمایندگان داده شد. در سال ۹۶ در انتخابات شورای شهر فقط یک میلیون و ۷۵۰ هزار فقط رای من بود و کف رأی‌مان یک میلیون و صد هزار بود و بعداً دیگر شاهد چنین انتخاباتی در کشور نبودیم. در صورتی که همیشه سعی آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی بر اساس منویات رهبر انقلاب این بود که انتخابات پرشور داشته باشیم و در همان انتخابات هم که ایشان را رد صلاحیت کردند، آیت‌ا... خامنه‌ای رهبر انقلاب صحبت از انتخابات و حماسه سیاسی کرده بودند که اگر آقای هاشمی آن موقع در انتخابات نمی‌ماند اصلاً حماسه سیاسی اتفاق نمی‌افتاد. از طرفی می‌بینید که حتی بعد از فوت ایشان ما شاهد مشارکت بسیار بالای مردم و بودیم و تصمیمات عاقلانه‌ای گرفته می‌شد که داشت کشور را به سمت مناسبی می‌برد، ولی بعد از فوت ایشان و از سال ۹۸ و بعد هم ۱۴۰۰ شاهد دو انتخاباتی بودیم که متاسفانه با مشارکت پایین بود. من در مناظره‌ای با آقای خضریان این موضوع را مطرح کردم که آیا واقعاً با رای پنج شش درصدی از کل کسانی که می‌توانند در انتخابات شرکت کنند، کسی می‌تواند خود را نماینده مردم بداند؟ ولی متاسفانه توجه جدی از این جهت صورت نگرفت. سیاست‌های افراطی پیش گرفته شد که مقام معظم رهبری هم نسبت به این موضوع گلایه کردند و در انتخابات ۱۴۰۰ فرمودند که مثلاافراط شد ولازم است جبران شود. البته خوشبختانه اخیراً انتخاباتی برگزار شد که با حضور اعتدالیون و اصلاح‌طلبان در صحنه و مخصوصاً اصلاح‌طلبان مجدداً بخشی از مردم به صحنه انتخابات برگشتند و ما شاهد پیروزی جناب پزشکیان در این انتخابات بودیم که خب؛ برای همه غیرمترقبه بود و ولی شانس جدیدی برای کشور ایجاد شده ولازم است که همه از آقای پزشکیان حمایت کنیم تا بتواند سیاست‌هایش را اعمال کند و بتوانیم مجدداً اعتدال را در کشور حاکم کنیم.

برخی معتقدند از سال ۸۸ یک تغییر نگاه در آیت‌ا... هاشمی پدید آمد و جهت‌گیری‌های ایشان بیشتر به خواست و اراده مردم نزدیک شد. از دید شما چه اتفاقی افتاد که آیت‌ا... هاشمی چنین رویکردی اتخاذ کردند و متعاقب آن مساله رد صلاحیت ایشان شکل گرفت؟

به نظرم طرح این سوال مقداری انحرافی است و نمی‌توان پاسخ ساده‌ای به آن داد. اگر توجه کنید ایشان بیست و چند بار در انتخابات شرکت کردند. مثلاتوجه کنید به انتخابات سال ۷۶ با یک تنش کمتر همین اتفاقات آن موقع هم افتاد اینگونه نیست که فقط شما فرض را بر این بگذارید که در سال ۸۸ و به بعد این اتفاق برای ایشان افتاده است. در مقاطع مختلف ایشان اثرگذاری خودشان را برای حفظ ایران و انقلاب و شیعه و اسلام را ایفا کردند. فرض کنید ایشان در اوج جنگ می‌گوید دانشگاه آزاد ایجاد کنیم یا مساله ساخت متروی تهران را مطرح می‌کند. البته مترو سمبل است و منظور اینکه با کسانی که مخالف توسعه بودند وارد درگیری جدی می‌شود. یا در اوج جنگ مساله پایان جنگ را با امام مطرح می‌کند. اتفاقا موضوع ختم جنگ خودش موضوع بسیار مهم‌تری از مسائل مربوط به سال ۸۸ است. یا مثلاً بعد از انتخابات سال ۷۶ که همه منتظر بودند رقیب آقای خاتمی در انتخابات پیروز شود ناگهان اتفاق ویژه‌ای می‌افتد و آقای خاتمی در انتخابات آن سال پیروز می‌شود و سر کار می‌آید. انتخابات سال ۸۸ دچار بحران خیلی جدی شد و این موضوع در ذهن همه ماند. بحث درگیری‌های خیابانی اتفاق افتاد، تظاهرات آنچنانی و دستگیری‌ها و سرانجام ۹دی اتفاق افتاد که برخی مواضع آن زمان را نقطه عطف عملکرد آقای هاشمی می‌دانند. ولی به نظر من نقطه عطفی که می‌توان به آن اشاره کرد، به مسائل مربوط به سال ۹۲ برمی‌گردد که بعد از نه سال ریاست مجلس، هشت سال ریاست جمهوری و نزدیک به ۲۰ سال ریاست مجمع تشخیص برخلاف انتظار رد صلاحیت می‌شود؛ اینجا نقطه عطف است. یعنی به نظر می‌آید که مشکلات با رد صلاحیت ایشان شکل گرفت. آقای مصلحی می‌گفتند که ما دیدیم ایشان کف خیابان رای دارد و اگر بیاید برنده است. بنابراین نقطه عطف را می‌توان در ماجرای رد صلاحیت سال ۹۲ دید که آقای هاشمی محکم‌تر به میدان می‌آید و با حمایت از آقای روحانی او را به ریاست جمهوری می‌رساند.

> نقطه عطف را می‌توان در ماجرای رد صلاحیت سال ۹۲ دید که آقای هاشمی محکم‌تر به میدان می‌آید و با حمایت از آقای روحانی او را به ریاست جمهوری می‌رساند

فکر می‌کنید رد صلاحیت آقای هاشمی از چه جهت بود؟ به خاطر ۳۰ میلیون رای و محبوبیت یا به خاطر نگرش متفاوت نسبت به مسائل مختلف کشور؟

ما و همه کسانی که دل در گرو توسعه ایران دارند رد صلاحیت آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی را نقطه تسلط افراطگرایی می‌دانیم. یعنی فرض بر این است که به دلیل نگاه‌هایی از این دست موضوع رد صلاحیت آیت‌ا... هاشمی پدید می‌آید و از آن دفاع می‌کنند. عجیب است که بعد از این اتفاق به تلویزیون می‌آیند و با صراحت عنوان می‌کنند که ما این کار را انجام دادیم. این را باید نقطه اوج افراط دانست که چه صدمه‌هایی به مردم زده است. افراط عملاً بر خلاف نظر و اراده مردم عمل می‌کند. نگاه افراطی یعنی نیازهای مردم را نادیده می‌گیرد، محدودیت ایجاد می‌کند و در همه حوزه‌ها چه اقتصادی، چه فرهنگی و چه اجتماعی به کشور صدمه می‌زند. به نظرم آقای هاشمی خیلی خوب در سال ۹۲ درخشید فقط با همان حرکت که قهر نکرد و با حمایت از آقای روحانی وارد معرکه انتخابات شد و انتخابات را برد، و روز بعد هم پای کار ایستاد. کار سوم یا چهارمی که ایشان انجام داد حمایت از امضای برجام بود در صورتی که یادم است همان موقع سال ۹۳ و ۹۴ حتی سیاسیونی مثل آقای ظریف و حتی خود آقای روحانی نگران امضای برجام بودند و می‌ترسیدند که از سوی افراطیون مورد سوال و هجمه واقع شوند و دستشان می‌لرزید که امضا کنند ولی آیت‌ا... هاشمی به میدان رفت و حمایت کرد تا آنها امضا گردد. لذا به نظر من ایشان در مقطع‌های مختلف وظیفه‌ای به عهده داشت و این وظیفه را به خوبی و بر اساس توان و امکاناتی که در اختیار داشت به سرانجام رساند.

> آقای هاشمی با حمایت از مردمسالاری دینی باعث شد دولت اصلاحات روی کار بیاید و مسیر سازندگی و توسعه با فرض توسعه سیاسی ادامه پیدا کرد

هشت سال از رحلت آیت‌ا... هاشمی می‌گذرد اما هنوز بخش‌هایی از جامعه به بحث درگذشت آیت‌ا... هاشمی با دیده تردید نگاه می‌کند، خود شما و خانواده هیچ گاه به این مساله فکر نکردید که چگونه پدر ما بدون هیچ مشکلی درگذشت؟

روز قبل از درگذشت ایشان ما مراسم عقد دختر یاسر را داشتیم و خیلی سرحال در آن مراسم شرکت کردند و عقد را خواندند. فردای آن روز، نوزدهم دی ماه که روز رحلتشان بود جلسه مجمع تشخیص را مدیریت کردند و بعد ناهار را با آقای هاشمی وزیر بهداشت و درمان خوردند. بعد از آن برای ورزش به استخر کوشک رفتند. برای همه ما واقعاً شوک عجیبی بود. برای جامعه هم شوک بود چون ما آثار بیماری منجر به فوت را هیچ وقت در ایشان ندیده بودیم و هنوز هم این نگرانی در ما هست و این فوت برایمان هنوز توجیه نشده و در دلمان یک نگرانی داریم. از طرفی هم شورای امنیت نتوانست دلیل فوت را با استحکام و اطمینان مطرح کند و حتی آقای روحانی در روی گزارشی که تهیه شد نوشت که این گزارش استحکام لازم را ندارد. با همه اینها پرونده فوت ایشان بسته و در نهایت صحبت از سکته عمومیت یافت ولی برای ما همچنان در این باره ابهام وجود دارد.

پس از درگذشت آیت‌ا... هاشمی و در دولت آقای روحانی تندروها بارها شعاری با مضمون استخر فرح را فریاد می‌زدند. ماجرای استخر فرح چه بود؟

به طور مشخص ماجرای استخر فرح دروغ بود و کسی که این موضوع را گفته بود، اشتباه کرده بود و ما از او شکایت کردیم ولی علاقه‌ای برای رسیدگی نشان داده نشد.

در شرایط امروز چقدر فقدان آیت‌ا... هاشمی احساس می‌شود؟

فقدان ایشان برای ما و برای جامعه سخت است ولی ایشان در صحبت‌های خودشان هم گفتند که بعد از اتفاقاتی که افتاد مخصوصا سه انتخابات پرشوری که در ایران برگزار شد، سال ۹۲ و بعد هم ۹۶ مردم راه خودشان را پیدا کردند. مردم از افراط عبور کردند ولی افراطیون همچنان می‌خواهند خودشان را به کشور تحمیل کنند. لذا به یک صورت می‌توان گفت افراطیون هنوز کار خودشان را می‌کنند که اغلب بر خلاف خواست و میل مردم است. الان بزرگان کشور در اعتدال و اصلاحات باید جدی باشند و نگذارند افراطیون خود را بر جامعه تحمیل کنند.

گزارش «آرمان ملی» از جدین‌ترین کتاب خاطرات آیت‌ا... هاشمی در سال ۸۱

ابهام زدایی از تاریخ

آرمان ملی- همه ساله در سالگرد درگذشت آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی یک جلد تازه از کتاب خاطرات آیت‌ا... رونمایی می‌شود. تا کنون خاطرات آیت‌ا... هاشمی تا سال ۱۳۸۰ منتشر و رونمایی شده و بود و اکنون قرار است که کتاب خاطرات سال ۸۱ آیت‌ا... هاشمی رونمایی گردد که به همین بهانه «آرمان ملی» به بررسی اجمالی این کتاب و مقدمه آن پرداخته است.

کتاب خاطرات سال ۸۱

کارنامه و خاطرات سال ۱۳۸۱، بیست و دومین دفتر از مجموعه ارزشمند خاطرات آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی است. آن عالم بصیر، به توصیه بزرگان دین، کارهای هر روز خود را مرور می‌کرد و با صداقت در دفتری می‌نگاشت. این کار مستمر، به مدت ۳۵ سال- از اول فروردین ۱۳۶۰ تا ۱۸ دی ماه ۱۳۹۵ بدون وقفه ادامه یافت، ۳۵ دفتر ارزشمند، سندی منحصر به فرد در تاریخ معاصر ایران، حاوی ناگفته‌های فراوانی از کارنامه او و انقلاب اسلامی است که نقاط قوت و ضعف نحوه مدیریت ایران و جهان را به خوبی مشخص می‌نماید تا برای آیندگان درس‌آموز و سودمند باشد. خاطرات این سال، به عنوان یک سند تاریخی ارزشمند و روایتی دست اول از صحنه وقایع، برای پژوهشگران و علاقه‌مندان به تاریخ معاصر ایران حائز اهمیت است.

در سال ۱۳۸۱، آمریکا یک سال پس از حمله به افغانستان در پی حملات ۱۱ سپتامبر که با ادعای جنگ علیه تروریسم، حکومت طالبان را سرنگون کرد، در حال زمینه‌سازی برای حمله به عراق و تصرف بغداد بود. آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی در نماز جمعه مورخ ۱۹ بهمن ۱۳۸۰، به تحلیل تجاوز نظامی آمریکا پرداخت و نخستین سیاستمداری بود که پیش‌بینی کرد، افغانستان به مثابه باتلاقی برای آمریکا خواهد بود و دولت واشنگتن چنان در این باتلاق گیر خواهد کرد که بیرون رفتنش آسان نخواهد بود. حال در آخرین روز سال ۱۳۸۱ عراق بعثی، کشوری که جنگ هشت ساله را بر ایران تحمیل کرده بود، به بهانهٔ تولید و پنهان ساختن سلاح‌های کشتار جمعی، مورد حمله آمریکا و متحدانش قرار گرفت و ظرف سه هفته، بغداد پایتخت عراق به اشغال نیروهای آمریکایی درآمد و رژیم صدام مضمحل شد. جمهوری اسلامی ایران، به عنوان همسایه این کشور در عین حال که از سرنوشت رژیم صدام، دشمن کهنه خود خرسند بود، به لحاظ امنیتی از حضور آمریکا در همسایگی خود نگرانی داشت. در این کتاب، موارد متعددی از مشورت‌ها و تصمیم‌سازی‌ها با محوریت آیت‌ا... هاشمی، برای عبور دادن کشور از بحران بزرگ منطقه را می‌خوانید. یکی دیگر از مهم‌ترین رویدادهای این سال، آغاز بحران هسته‌ای بود. اتهامات غربی‌ها مبنی بر تلاش ایران برای دستیابی به سلاح هسته‌ای، سفر البرادعی به ایران و ادعاهای آمریکا و اصرار ایران بر صلح‌آمیزبودن برنامه هسته‌ای خود، تنش‌ها را در روابط ایران با غرب افزایش داد. در مسایل داخلی، ایران دومین سال دوره دوم ریاست جمهوری حجت‌الاسلام والمسلمین خاتمی را می‌گذراند که با مشارکت ۷۶ درصدی مردم در انتخابات برنده شده بود و به ظاهر نشان از استحکام داخلی داشت، اما واقعیت امر ادامه همان افراط در اختلاف بود. در همان ابتدای سال ۱۳۸۱، رییس جمهور در پیام نوروزی خود، ۱۳۸۱ را سال تأمل و تحمل بیشتر و تن دادن جدی‌تر به قانون و رعایت بیشتر حق و حرمت شهروندان و پایبندی به حدود و حقوق و تکالیف دولت و ملت در چارچوب قانون اساسی معرفی‌کرد، اما آیت‌ا... خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب در پیام خود مسأله اشتغال را گره‌گشایی در کار مردم و مبارزه با فساد را عنصر حقیقی و اساسی در اصلاح امور کشور دانستند.

در سال ۱۳۸۱ همان طورکه در کتاب می‌خوانید، تحرکات مجلس ششم تداوم داشت. علیرغم پیروزی اصلاح‌طلبان و به دست آوردن پارلمانی کاملاً یکدست و همسو، این دوره پرتنش مجلس، عملاً برای دولت اصلاحات مفید نبود، بلکه بعضاً بار خاطر هم بود و توان قوه مجریه صرف پیگیری تقابل قوه قضاییه با بعضی از نمایندگان و بخش‌های دیگر حاکمیت می‌شد. همچنین در سال ۱۳۸۱، تغییراتی در ترکیب کابینه دولت اصلاحات صورت گرفت که نشان از تلاش دولت برای بهبود عملکرد و خروج از باتلاق خودساخته داشت.

آمریکا در باتلاق

حمله به برج‌های دوقلوی تجارت جهانی نیویورک، هر چند یک اقدام دلخراش و ناراحت کننده بود و کشته شدن هزاران انسان بی‌گناه در این حادثه موجب تأثر و تألم خاطر مردم جهان شد، اما این حملات بهانه لازم را برای آمریکا فراهم ساخت که پای خود را در منطقه نفت‌خیز خاورمیانه محکم کند، غافل از آنکه خود را در باتلاق سختی گرفتار نموده است.

بعد از حمله آمریکا و متحدانش به افغانستان در سال ۱۳۸۰ و سقوط طالبان، بلوک غرب بر سر حمله به عراق و ساقط کردن صدام حسین، اختلاف جدی داشتند. آلمان، فرانسه با روسیه و چین، یك طرف بودند و جنگ را به صلاح نمی‌دانستند. در آن سو انگلیس، آمریکا و برخی کشورهای غربی، بر طبل جنگ می‌کوفتند. در دنیای اسلام، وحدت دیده نمی‌شد. برخی مثل ایران، دل خوشی از هیأت حاکمه عراق نداشتند. صدام در این سال‌ها ظلم زیادی به همسایگان خودکرده بود، اما ایران حاضر نبودکه آمریکایی‌ها به جای صدام بیایند و در منطقه حکومت کنند. آیت‌ا... هاشمی در تحلیل خود این کار را درآمدن از چاله و افتادن در چاه و پناه بردن از عقرب به افعی، معرفی می‌کرد. بهترین گزینه برای ایران آن بود که عراق یکپارچه و با حفظ تمامیت ارضی و با حاکمیت و اراده مردم و با یك دولت آزاد و مسلمان در منطقه باشد و بدترین گزینه از بین چند احتمال، آن بود که عراق به کشوری تبدیل شود که حاکم آن دست نشانده آمریکا باشد. تحلیل آیت‌ا... این بود که تلاش آمریکایی‌ها در درجه اول این بود که بدون جنگ عراق را تحویل بگیرند که این امکان‌پذیر نشد، لذا تصمیم گرفتند با جنگ، عراق را تحویل بگیرند که آفات و مشکلات فراوانی برای منطقه درست کرد و پیامدهای بعدی آن، خطرناک‌تر از دوران جنگ بود و باتلاق جدیدی برای آمریکا ایجاد کرد. آقای هاشمی در سال ۱۳۸۱ در جمع اعضای مجلس خبرگان رهبری با ارایه تحلیلی بدیع و واقع‌بینانه، مسأله عمده دنیای اسلام را مسأله آمریکا دانست. او معتقد بود: «آن قدری که باید، مسأله آمریکا جدی گرفته نمی‌شود، نه در داخل کشور و نه در سطح جهان اسلام. آمریکا اهدافی دارد که بسیار مهم، جدی و خطرناك است. به خیلی از ادله، آمریکا اهمیت می‌دهد که دستش در خلیج‌فارس و منطقه ما باز باشد و مالك‌الرقاب باشد. همه ابزارها هم برای این کار آماده است. در حال جلوآمدن است و فکر می‌کند رقیب جدی ندارد. اینکه در عراق بیاید و در باتلاق گیرکند و نهایتاً پشیمان شود، يك احتمال است. آمریکا در منطقه ما تا سطحی پیش آمده که نمی‌خواهد دست خالی از عراق برگردد و نمی‌تواند، خیلی هزینه کردند و حیثیت آنها هم مطرح است. اگر چیزی عایدشان نشود، برگشت آنها يك شکست راهبردی برای کاخ سفید است. از طرف دیگر تضادهایی وجود دارد که برای آمریکا در عراق در پیش است. اگر سریع و با هزینه کم بتواند در عراق پیروز شود، آن موقع ما باید خودمان را برای انواع مقابله‌هایی که اتفاق خواهد افتاد، آماده کنیم.»

معضلی حل‌ناشدنی

آیت‌ا... هاشمی‌رفسنجانی، پیش از ارتحال حضرت امام (ره)، از بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی خواسته بود که در زمان حیات خود مساله مذاکره با آمریکا را حل کنند، او بر این باور بود که اگر امام خمینی در حیات خود نظام اسلامی را از گردنه‌هایی مثل مسأله آمریکا عبور ندهند، بعد از ایشان عبورکردن مشکل خواهد بود. معنای مذاکره این نیست که تسلیم آنها شویم. او تجربه فرماندهی جنگ را داشت و با مشاهده خسران‌های بزرگی که کشور دچارش می‌شد، معتقد بود وقایع دفاع مقدس برای کسانی که تفکری در میدان جنگ داشتند، ثابت‌کرد که نمی‌توان صرفا با شعار کار کرد، بلکه باید همراه واقع‌گرایی و عمل‌گرایی وارد سیاست شد. آقای هاشمی رفسنجانی، وقوع حملات یازده سپتامبر ۲۰۰۱ توسط القاعده را فرصت مناسبی دید که نظام بتواند خطر آمریکا را به نحو مناسبی مدیریت کند، اما مخالفت‌ها و کارشکنی‌ها مجال حل مشکل را نمی‌داد. در همین سال، آیت‌ا... باز بر این امر پافشاری کرد و در دیدار با ائمه جمعه سراسر کشور گفت: «ما نگفتیم تا قیامت می‌خواهیم با آمریکا قهر باشیم. توطئه‌های آمریکا در زمان‌های مختلف علیه جمهوری اسلامی ایران، موجب بدبینی ایران شده است.» آیت‌ا... باور داشت که تلاش برای سازندگی، ایجاد اشتغال و تأمین رفاه مردم، مهم‌ترین راه مبارزه با برنامه‌های آمریکا است.

آغاز ماجرای هسته‌ای

اواسط سال ۱۳۸۱، سازمان مجاهدین خلق (منافقین)، مدعی شد به اسنادی محرمانه در خصوص فعالیت هسته‌ای ایران دست یافته است. در پی این ادعا و انتشار برخی تصاویر از سایت‌های هسته‌ای اراک و نطنز، آمریکا، ایران را به تلاش برای دستیابی به سلاح‌های کشتار جمعی متهم کرد. ایران هم برای مقابله با هجمه روانی دشمن و نشان دادن حسن نیت خود در استفاده از انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای، موافقت خود را با بازرسی‌های آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اعلام کرد، اما این آغاز ماجرا بود. آیت‌ا... هاشمی، از زمان جنگ که فرماندهی آن را از طرف امام خمینی برعهده داشت، دستیابی به فناوری‌های پیشرفته در همه زمینه‌های علمی و تحقیقاتی را شخصا پیگیری می‌کرد. در زمینه صنایع هسته‌ای نیز به اهمیت رادیوداروها و تولید انرژی برق از نیروگاه هسته‌ای کاملاً واقف بود و تلاش می‌کرد، حرکتی را که از دوره پیش از انقلاب آغاز شده و با بدعهدی طرف آلمانی نیمه‌کاره رها شده بود، به هر زحمتی راه‌اندازی کند و پیگیر نتیجه امر بود. در طول خاطرات، مشاهده می‌کنیم‌که ملاقات‌های مستقیم با تیم‌های پژوهشی در زمینه‌های مختلف کشاورزی، صنعتی، فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیز نظامی همواره استمرار داشت و او از هیچ کمکی دریغ نمی‌کرد.

به یاد دارم، آیت‌ا... حدود یك سال و چند ماه قبل از رحلت، پرحوصله و کارشناسانه تحلیلی ارائه کردکه قابل تأمل است. او معتقد بود، رژیم پهلوی توجه زیادی به مسایل هسته‌ای داشت، چون در تقسیم‌بندی بلوك شرق و غرب، ایران پهلوی، غربی فرض می‌شد و محدودیتی برای او قایل نبودند. درآمد نفتی هم جهش یافته وکارهای وسیعی را آغاز کرده بودند. ایران در سال ۱۳۳۸ به عضویت آژانس انرژی اتمی درآمد و ۱۰ سال بعد، اولین راکتور اتمی تحقیقاتی پنج مگاواتی با پنج کیلوگرم سوخت از یک شرکت آمریکایی به ایران داده شد و ایران به معاهده ان پی تی پیوست. پنج سال قبل از پیروزی انقلاب، سازمان انرژی اتمی تأسیس شد. در دوران سازندگی، با حفظ عضویت در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و حتی قبول بازرسی‌های آژانس، بنا شد تحقیق برای غنی‌سازی و نیز در کنار آن راه‌اندازی نیروگاه بوشهر دنبال شود. با تلاش دولتین سازندگی و اصلاحات، به اتمام نیروگاه و به غنی‌سازی در حد آزمایشگاهی، از جمله لیزر و شیمیایی با سانتریفیوژ، اهتمام ورزیده شد. البته بخشی از تحقیقات هسته‌ای در زمان جنگ انجام شده بود، چراکه عراق هم نزدیك به غنی‌سازی بود. حتی در سال ۱۳۵۹ نیروی هوایی ایران، تأسیسات اتمی اوسیراك در شرق عراق راکه در شرف تکمیل بود، بمباران کرد و در سال‌های بعد اسراییل آنجا را منهدم ساخت. ایران قصد ساخت بمب اتم نداشت، ولی با دانش آن که بومی شده بود، غربی‌ها هراس داشتند که امکان ساخت بمب اتم را در آینده پیدا کند. در تولید کیك زرد هم پیشرفت مؤثری بدست آمد. تحلیل آیت‌ا... هاشمی این بود که متأسفانه درگیری‌های داخلی، پرونده هسته‌ای را از یك پرونده ملی به یک پرونده باندی و سیاسی با اهداف جناحی تبدیل کرده و رقابت‌های سیاسی روی آن سایه افکنده است، لذا هیاهوی داخلی و خارجی نمی‌گذارد موضوع حل شود. آیت‌ا... می‌دانست که بن‌بست در مذاکرات، تبعات مخرب اقتصادی، راهبردی و امنیتی برای ایران خواهد داشت، به همین خاطر با قدرت نقادی و تحلیلگری که داشت، به آسیب شناسی نظام تصمیم‌گیری در این موضوع پرداخت. او پنج آسیب راهبردی در مکانیزم تصمیم‌گیری کلان در پرونده بین‌المللی هسته‌ای را بیشتر حائز اهمیت می‌دانست: ۱- خودسانسوری و پنهانکاری بعضی مقامات در برابر رهبری ۲- اغراق در برآورد میزان قدرت هسته‌ای کشور ۳- حذف کارشناسان زبده از مصادر کلیدی ۴- خطا در اتکای به رفتارهای احتمالی چین و روسیه ۵- جایگزینی تک صدایی به جای همگرایی. در این کتاب، مواردی از گزارش مسئولان مربوطه در مورد فعالیت‌های هسته‌ای و نیز دومرتبه بازدید از فعالیت‌های تولید آب سنگین در اراک و غنی‌سازی در اصفهان و نطنز و ملاقات‌هایی با کارشناسان هسته‌ای در طول سال را می‌خوانید.

وفاق ملی- تقویت سازندگی

آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی اعتقاد داشت، بهترین راه برای معرفی اسلام، ساختن ایران آباد و آزاد و معتدل است و کشور همه پارامترهای لازم را برای نیل به این هدف دارد و با تحقق آن، نفوذ و تأثیرگذاری ایران در مسایل ژئوپلیتیک جهانی ارتقا می‌یابد که از رهگذر آن، می‌توان بسیاری از مشکلات جهان اسلام، حتی مسأله فلسطین را حل کرد. طبیعی است با فقر و عقب ماندگی، نه عدالت حاصل می‌شود و نه عزت و منزلت، شوربختانه افرادی از گروه‌های افراطی چپ و راست که نه عدالت اسلامی را می‌شناسند و نه می‌توانند عدالت را اجرا کنند و نه اصولاً باور عمیقی به آن دارند، عامدانه یا نادانسته به اختلافات فزاینده میان مسئولین نظام در دولت و حاکمیت دامن می‌زنند. در چنین فضایی که آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی، حفظ نیروهای میانه‌رو و غیرمتعصب را برای انتخابات آزاد لازم و مؤثر می‌دانست، صحبت از میانه‌روی و اعتدال، برای عناصر تندروی چپ و راست که میداندار عرصه عمومی کشور شده بودند، محلی از اعراب نداشت وکشور، در این‌گیرودار فرصت‌سوز، با چالش‌های مهمی دست و پنجه نرم می‌کرد. او به درستی بر این باور بود که اگر از درخت توسعه و سازندگی، صیانت و مراقبت شود تا بتواند خوب رشد کند، ثمره آن همان توسعه اقتصادی، سیاسی و فرهنگی خواهد بود، اما گوش‌ها بدهکار این حرف‌ها نبود. آیت‌ا... هاشمی، اهتمام جدی به وحدت و یکپارچگی کنشگران سیاسی درون نظام داشت و از هر فرصتی برای نزدیک‌کردن و تحبیب قلوب بهره می‌برد و تمایل به تحقق وحدت و انسجام، تا پایان عمر شریف‌شان باقی ماند و به عنوان متعادل‌کننده فضای سیاسی کشور و لنگر اعتدال عمل می‌کرد.

ذره‌بین

یک همزمانی ارجمند

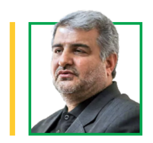

رضا سلیمانی

دی ماه دیگری فرارسید و غم جانسوز فقدان شخصیتی، دوراندیش، مدیری توانمند، عملگرا و در یک کلمه «بصیر» که در طول حیات با برکتش، دغدغه‌ای جز آبادانی و توسعه پایدار ایران نداشت، در دل‌ها تازه گشت. غروب غمبار ۱۹ دی ماه سال ۱۳۹۵ بود که مردم، میان بهت و ناباوری، خبر ناگوار رحلت این شخصیت بزرگ و در عین حال مظلوم، یعنی آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی را پس از تحمل سال‌ها تخریب‌های غیرمنصفانه، از رسانه‌ها شنیدند و سراسیمه خود را به بیمارستان شهدای تجریش رساندند و در ادامه، آن تشییع پیکر باشکوه و حماسی را خلق کردند. قابل تأمل اینکه، پس از این واقعه تلخ، صداوسیما، بعد از چندین سال قهر و بایکوت خبری، ناگهان، با پیکر بی‌جان آیت‌ا... هاشمی، آشتی کرد! بگذریم از اینکه از آن سال تاکنون که در آستانه هشتمین سالگرد رحلت این شخصیت کم‌نظیر در تاریخ انقلاب اسلامی هستیم، همچنان با ایشان قهر است و حتی در ایام سالگرد رحلتش، سعی در حذف نام و تفکرش از تاریخ انقلاب را دارد که البته چندان اهمیتی ندارد. هدف از این نوشتار، توجه دادن به وجه تمایز برگزاری سالگرد امسال با سال‌های گذشته است و آن تمایز، هم‌زمانی مراسم سالگرد با راه‌اندازی بخشی از بیمارستان بزرگ آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی (مرکز سرطان) پنجشنبه بیستم دی‌ماه، در تهران است. بیمارستانی ۲۰۰ تخت خوابه به مساحت نزدیک به ۳۰ هزار متر مربع و زیربنایی نزدیک ۵۰ هزار متر مربع که در ۱۳ طبقه، با بخش‌های: پیشگیری، تشخیص، درمان، خدمات و ارتباطی بر آن است که به عنوان مرکز درمان سرطان کشور، ارائه دهنده خدمات بهداشتی، درمانی و مراقبتی با کیفیت و منطبق با استانداردهای ملی و جهانی، برای ارتقای سلامت و ایمنی بیماران ایرانی و غیر ایرانی باشد. از آنجاکه وجود با برکت آیت‌ا... هاشمی با آن سابقه مبارزاتی خستگی ناپذیر، با سازندگی، آبادانی و توسعه پایدار کشور، عجین شده است، در دوران مماتش نیز باید همچنان آثار وجودیش برای جامعه و مردم، منشأ خیر و برکت باشد. از این رو، فرزندانش، سعی کرده‌اند راه پدر را ادامه داده و یکی از توصیه‌ها و آرزوهای دیرینه ایشان را به رغم ایجاد موانع و کارشکنی‌ها، با ساخت و تجهیز دو مرکز مهم درمانی، یکی در منطقه محروم مسعودیه تهران (بیمارستان شرق) و دیگری در خیابان سئول، محقق کنند. بنابراین، تجهیز و راه‌اندازی این بیمارستان‌ها به ویژه بیمارستان فوق تخصصی بیماران سرطانی، قطعا موجب شادی روح آن مرحوم، در بهشت برین خواهد بود و تداوم این مسیر، نشان می‌دهد که آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی، حتی در زمان مماتش نیز، همچنان برای مردم ایران، منشا خیر و برکت بوده و خواهد بود. روحش شاد، راهش پر رهرو باد.

ذره‌بین

سوگ اصلی هاشمی!

محمد محمودی
دبیر سابق پایگاه اطلاع‌رسانی آیت‌ا... هاشمی

هاشمی نه خاکش سرد می‌شود و نه خاطراتش، کهنه! گرمای مراسم سالگرد ارتحالش هم نه نیازی به تبلیغات دارد و نه بیلبورد! تنور نام هاشمی را گفتمان هاشمی گرم نگاه داشته است. گفتمانی کارنامه‌دار و کارآمد در نزد قاطبه مردم که بیش از غم فقدان شخص هاشمی باید در سوگ دوری از آن نشست. گفتمانی که شاید اگر از سال ۷۶ به بعد در کشور ادامه می‌یافت، روزگار ما و منطقه اینگونه نمی‌شد. گفتمان هاشمی به زبان ساده یک جمله بود. او معتقد بود، «هیچ کشوری تا به قدرت اقتصادی تبدیل نشود، نه مردمش، قبولش خواهند داشت و نه حرفش، در دنیا شنیده خواهد شد.» دولت سازندگی زاییده همین گفتمان بود که برای برخی کشورهای همسایه نظیر ترکیه هم در دهه ۹۰ میلادی، الهام بخش شد. گفتمان هاشمی از سال‌های پایانی دهه ۷۰ در جمهوری اسلامی مورد تخریب قرار گرفت و آرام‌آرام در صحنه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و دیپلماتیک منزوی شد. اینگونه بود که گفتمانی هدفمند و متمرکز که هدفش اولویت بخشیدن به تحقق قدرت اقتصادی در ایران بود، جای خود را به مسیری طولانی از آشفتگی‌های سیاسی و شعارزدگی‌های فاقد پشتوانه اجرایی داد تا عالی‌ترین سند چشم‌انداز توسعه بیست ساله کشور روزبه‌روز از دسترس دورتر و دورتر شود. تجربه موفق اقتصادی چین، ترکیه و حتی روسیه در ۲۵ سال گذشته نشان‌دهنده این شاخص حیاتی است که به حفظ «گفتمان قدرت اقتصادی» تنها با حفظ طراحان اصلی در اداره کشور، ممکن است. نگاهی به وضعیت اقتصادی جمهوری اسلامی در طی ۲۵ سال گذشته و نسبت تحقق آن با اهداف اقتصادی مندرج در اسناد بالادستی نظام به خوبی مؤید این ادعاست که اقدامی که ما می‌توانستیم برای ثبات گفتمان اقتصادی کشور در سال ۱۹۹۷ انجام دهیم را پوتین از سال ۱۹۹۹ در دستور کار خود قرار داد و چینی‌ها هم در سال ۲۰۱۸ به آن پیوستند و محدودیت دو دوره متوالی برای تصدی مقام ریاست جمهوری را از قانون اساسی خود برداشتند. جالب است همه‌پرسی قانون اساسی ترکیه هم که در سال ۲۰۱۷ انجام گرفت، هدفی مشابه اقدام چین در سال ۲۰۱۸ داشت و مسیر حفظ گفتمان اجرایی اردوغان را در آینده کشورش هموار و مستحکم کرد. در حالی که جمهوری اسلامی ایران در آغاز سال ۲۰۲۵ همچنان از داشتن یک گفتمان اقتصادی کارآمد و موثر محروم است و در نتیجه سهمی هم از رویای ۲۰۳۰ قدرت‌های بزرگ اقتصادی غرب آسیا ندارد، بازخوانی گفتمان هاشمی در سالگرد ارتحالش، می‌تواند افق جدیدی را پیش روی رئیس جمهور عملگرایی نظیر مسعود پزشکیان قرار دهد. رئیس جمهور درستکاری که اگر امروز بخواهد از گفتمان هاشمی یک درس بزرگ خطی بگیرد، باید به هر وسیله ممکن همکاری اقتصادی مثلث طلایی ایران، ترکیه و عربستان را محقق کند. تشکیل این مثلث طلایی مهم‌ترین محور توفیق گفتمان هاشمی در دولت سازندگی بود که متاسفانه در سال‌های بعد از آن گرفتار تبعات جنگ سرد ایران و عربستان شد و امروز هم گویا قرار است با وقایع اخیر سوریه، موجب دوری ایران و ترکیه شود. «سوگ اصلی هاشمی» این است!